

www.ketab.ir

الدُّرَرُ النَّبَوِيَّةُ

في نقد آراء فلسفية

آيت الله سيد جعفر سيّدان

با شرحی از: استاد سید علی موسوی دریا باری

تحقیق: مدرسه علوم دینی حضرت ولی عصر علیه السلام

سرشناسه:	موسوی دریاباری، سید علی، شارح
عنوان و پدیدآوران:	شرح الثور القنویه فی نقد آراء فلسفیه / تألیف سید جعفر سیدان به قلم سید علی موسوی دریاباری
مشخصات نشر:	مشهد، ولایت، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری:	وزیری ۲۰۸، صفحه.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۶۱۷۲-۲۵-۸
یادداشت:	فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.
یادداشت:	کتابنامه: ص ۲۰۱-۲۰۶؛ همچنین به صورت زیر نویس
موضوع:	حکمت متعالیه، نقد و تفسیر.
موضوع:	فلسفه اسلامی، نقد و تفسیر.
موضوع:	مکتب تفکیک، نقد و تفسیر.
رده بندی کنگره:	BR ۱۰۸۴/۹۹۰۲۸
رده بندی دیویی:	۱۸۹/۱
نشانه الر:	۸/س ک

الدُّرُ الْبُیَّةُ

فی نقد آراء فلسفیه

آیت الله سید جعفر سیدان

با شرحی از: استاد سید علی موسوی دریاباری
تحقیق: مدرسه علوم دینی حضرت ولی عصر (عج)

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۱

قطع: وزیری / ۲۰۸ صفحه

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

امور چاپ: چاپخانه آستان قدس رضوی

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات ولایت

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۱۷۲-۲۵-۸

حق چاپ محفوظ است.

مرکز پخش:

نشانی: خیابان خسروی، بازار فرش، سمت چپ، انتشارات ولایت

همراه: ۰۹۱۵ ۱۵۷۶۰۰۳

تلفن: ۲۳۲۱۳۱۷ (۰۵۱۱)

فهرست مطالب

۹	پیش‌گفتار
	ترجمه و شرح فارسی «الدرر النبویه»
۱۳	سخن آغازین
۱۵	مقدمه اول
۱۶	شرح و بررسی
۱۹	مقدمه دوم
۲۰	شرح و بررسی
۲۱	۱. اختلاف در اصالت وجود و اصالت ماهیت
۲۱	۲. تشکیک در وجود و وحدت وجود
۲۲	۳. اختلاف در علم خدا
۲۴	۴. فاعلیت خدا
۲۵	۵. حقیقت نفس
۲۶	۶. جبر و تفویض
۳۱	۷. حدوث و قِدَم
۳۴	۸. مسئله معاد

۳۵	۹. ارادة خدا و كلام او
۳۶	شرح و بررسی
۳۹	یادآوری مهم
۴۲	بررسی و شرح
۴۵	نارسایی بعضی از ادله احکام
۴۶	هماهنگی در سخنان وحی
۵۱	فصل اول
۵۴	شرح
۵۵	فصل دوم
۵۶	شرح
۵۷	فصل سوم
۵۸	شرح
۵۸	مسئله اول (پیرامون مبدأ و معاد)
۶۴	شرح و بررسی
۶۵	۱. توحید فلسفی یونانی
۷۱	۲. توحید براساس وجود تشکیکی
۷۷	۳. توحید عرفانی (شهودی) و وحدت شخصی وجود
۷۸	نقد سخن ابن عربی (در توحید)
۷۹	مسئله دوم (معاد)
۸۴	شرح و بررسی
۸۸	۱. نارسایی شالوده و مقدمات نظریه
۹۴	۲. تأویل آیات معاد
۹۶	۳. تعالیم وحی

۹۷	الف) آیات استبعاد و انکار مشرکان
۱۰۰	ب) معاد جسمانی طبیعت
۱۰۲	ج) دوره‌های جنینی
۱۰۳	د) آفرینش نخستین
۱۰۴	هـ) نمونه‌های تجربی
۱۰۴	۱. داستان گاو بنی اسرائیل
۱۰۵	۲. داستان غزیر
۱۰۶	۳. داستان چهار پرند
۱۰۸	۴. قدرت بیکران آفریدگار
۱۰۹	۵. اشاره به احیای آجزای ویژم
۱۱۰	۶. نمونه عینی
۱۱۴	مسئله سوم (نعمت‌های بهشتی)
۱۱۶	شرح و بررسی
۱۲۳	مسئله چهارم (عذاب)
۱۲۹	شرح و بررسی
۱۳۱	نظر ابن عربی درباره عذاب و نقد آن
۱۳۳	نظر ملاصدرا در موضوع خلود و نقد آن
۱۳۶	مسئله پنجم (بحث اراده خدای متعال)
۱۴۰	بررسی و شرح
۱۴۵	مسئله ششم (جبر و تفویض)
۱۴۷	شرح و بررسی
۱۴۸	عوامل پیدایش جبرگرایی
۱۴۹	دلایل وجود اختیار

۸ / شرح «الدرر النبویه»

- ۱۴۹ فنای افعالی و رابطۀ آن با جبر افعالی
- ۱۵۱ مسئله هفتم (حدوث و قِدَم)
- ۱۵۵ بازگشتی به آغاز
- ۱۶۱ بررسی و شرح
- ۱۶۶ برداشت ابن عربی از آیات قرآن و نقد آن
- ۱۷۷ سخن پایانی
- متن عربی «الدرر النبویه»
- ۱۷۹ «الدرر النبویه فی نقد آراء فلسفیه»
- ۲۰۱ منابع و مآخذ

پیش گفتار

رساله اعتقادی «الدُّرَرُ النَّصِيَّةُ» اثر عالم گران‌مایه، استاد بزرگوار، حضرت آیت‌الله حاج سید جعفر سیدان - دامت افاضاته - می‌باشد، که در مدینه منوره به درخواست بعضی از فضلا به رشته تحریر درآید.

در راستای استفاده گسترده‌تر از این رساله و با عنایت و لطف استاد، تصمیم گرفته شد این اثر به فارسی ترجمه و با توجه به دیگر درس‌هایی که استاد ارائه داده‌اند، شرحی بر آن نوشته شود، و این بنده نیز نکاتی را که در نقد فلسفه ملاصدرا به نظر می‌آید، در آن بیاورم.

البته نقد فلسفه (به معنای عام) از گذشته‌های دور جریان داشته است، و به معنای خاص آن - یعنی نقد حکمت متعالیه - از زمان ملاصدرا تا کنون ادامه دارد. این امر بسی روشن است؛ زیرا ملاصدرا از انحراف مصون نیست و خود ادعا نکرده که از هر اشتباه و خطایی معصوم است، عرفان ابن عربی و اندیشه‌های دیگران نیز چنین می‌باشد و در این میان، آنچه اصالت دارد «عقل بین» و «وحي» است.

عقل درونی - که همان عقل تهی از شوائب و اوهام و پیش‌ساخته‌های ذهنی است - و عقل بیرونی که راهنمایی‌ها و ارشادات رسیده و ثابت شده از پیامبر ﷺ و پیشوایان معصوم ﷺ می‌باشد، حجت‌اند و خطا در آنها راه ندارد.

باری، نقد افکار را نباید با نقد اشخاص به هم آمیخت و نقد اندیشه بزرگان به معنای بی‌حرمتی به شخص آنها نیست، بلکه اصلاح ساختار عقیده و نظر اشخاص، نوعی هدایت‌گری و روشن‌گری و کمال‌طلبی است.

در جنگ جَمَل، شخصی از سپاه امیرالمؤمنین علی علیه السلام به شک می‌افتد که آیا آن حضرت با سابقهٔ درخشانی که در اسلام دارد به حق است یا طلحه و زبیر و عائشه - که آنان نیز دارای سوابق و مجاهدت‌هایی بوده‌اند، از امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌پرسد که: مگر ممکن است زبیر و طلحه و عائشه به باطل گردهم آیند؟

امیرالمؤمنین علی علیه السلام در پاسخ او سخنی آورد، که به نظر دکتر «طه حسین» پس از انقطاع وحی و ندای آسمانی، سخنی به بلندای آن بر زبان نیامده است، فرمود:

إِنَّكَ لِلْبُؤْسِ عَلَيْكَ، إِنَّ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ لَا يُعْرِفَانِ بِأَقْدَارِ الرِّجَالِ؛ إِعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ، وَاعْرِفِ الْبَاطِلَ تَعْرِفْ أَهْلَهُ؛^۱

ای مرد، حق بر تو مشتبه شده است؛ حق و باطل به اندازه و آرج اشخاص شناخته نمی‌شود! حق را بشناس، اهل آن را در می‌یابی؛ باطل را بشناس، اهل آن را می‌شناسی.

این سخن سترگ و بی‌نظیر از زبان امیرمؤمنان، علی علیه السلام به ما می‌آموزد که در گرایش به هر اندیشه‌ای - از جمله فلسفه و عرفان - بزرگی و عظمت سردمداران آن نباید بر ما سایه افکند و کورکورانه از آنها پیروی کنیم؛ زیرا این امر آزاداندیشی و حریت آدمی را متزلزل می‌سازد و به تأویل نابجای کلام وحی می‌انجامد. اگر سخن وحی و آموزه‌های قرآنی و حدیثی با افکار و عقاید و ذوق ما سازگار نمی‌باشد، ما حق نداریم آنها را آن گونه که دوست داریم به تأویل بریم، بلکه بایسته است در اندیشهٔ ناقص خود نیک بیندیشیم و آن را اصلاح سازیم.

خویش را تأویل کن لی ذکر را	کرده‌ای تأویل حرفِ بکر را
پست و گز شد از تو معنی سنی ^۲	بر هوا تأویل قرآن می‌کنی

۱. مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۱۶، ص ۳۶۵؛ روضة الواعظین، ج ۱، ص ۳۱.

۲. یادآوری: هدف ما از این اشعار و نظائر آن در این نوشتار تنها بیان حقایق و لطافتی است که در قالب شعر نهفته است چنانچه از پیامبرگرامی اسلام صلی الله علیه و آله روایت شده که فرمود: «وَأَنَّ مِنَ الشَّعْرِ لَجُكْمًا» برخی از
←

در پایان لازم به یادآوری است ترجمه دقیق و روان این کتاب توسط فاضل ارجمند سیدهادی حسینی صورت گرفته از زحمات ایشان و نیز بازنگری و دقت‌نظر برادران بخش پژوهش مدرسه علوم دینی ولی‌عصر - عجل الله فرجه - که در تحقیق و چاپ کتاب سعی و اهتمام نمودند، صمیمانه سپاس‌گزاری و برای همه‌ی آنان از باری تعالی مزید توفیق در خدمات علمی و دینی مسئلت دارم و امیدوارم این نوشتار، گامی در راه احیای حق و حقیقت باشد، و در راستای تفکیک معارف خالص و ناب وحی از اندیشه‌های بشری فلسفه و عرفان، سودمند افتد.

مشهد مقدس

سیدعلی موسوی دریاباری

متن:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين و صَلَّى الله علي محمد و آله الطاهرين

و اللعنة علي أعدائهم أجمعين من الآن إلي يوم الدين

و بعد، فهذه رسالة موجزة قمت بإعدادها جواباً للسؤال الذي وجهه إلي بعض الأفاضل من المدرسين في إحدى المحورات العلمية الموقفة بخوانسار من بلاد ايران و اتفق أن كان توجيه السؤال متزامناً لأيام تشر في زيارة قبر الرسول - صَلَّى الله عليه وآله وسلم - في المدينة المنورة و كان آنذاك يوم السابع عشر من شهر ذي القعدة سنة (١٤٢١) الهجرية الموافق لسنة ١٣٧٩ الشمسية.

فقال سباحته سائلاً: ما هي وجهات نظركم حول أهم المبادئ الرئيسية في الحكمة المتعالية و التي قد نسبت إلي صدرالدين الشيرازي، الفيلسوف الشهير، إذ طالما نسمع عنكم مواقف خاصة تصحيحاً لأخطائه و تفنيداً لبعض آرائه.

فأجبت مسؤوله و عزمت في المسجد النبوي علي تحرير هذه الرسالة مستعيناً من الله سبحانه و رسوله علي إنجازها. و لما كان البدء و الختم في ذاك المكان الشريف سميتها بـ«الدُرُّ النبويّة في نقد آراء فلسفيّة».

فأقول سائلاً المولي الكريم أن يجعلني ممن يقتص آثار العترة الطاهرة عليهم السلام و يسلك سبيلهم و يهتدي بهداهم: إن هذه تشتمل علي مقدمتين و ثلاث فصول:

ترجمه

بسم الله الرحمن الرحيم

ستایش خدای را که پروردگار جهانیان است و درود خدا بر محمد ﷺ و خاندان پاکش و نفرین بر دشمنان آنان تا روز قیامت.

این رساله مختصر را در پاسخ بعضی از فضلاء فراهم آوردم (وی از مدرسان یکی از حوزه‌های علمیه فعال در «خوانسار» می‌باشد) هم‌زمان با آیامی که برای زیارت قبر پیامبر ﷺ به «مدینه منوره» مشرف شدم، این پرسش در روز، هفدهم ماه ذی‌قعدة سال ۱۴۲۱ هجری (مطابق با سال ۱۳۷۹ شمسی) بود.

ایشان پرسیدند: دیدگاه شما پیرامون مبادی بنیادین حکمت متعالیه (که به صدرالدین شیرازی- فیلسوف مشهور- نسبت داده می‌شود) چیست؟ دیری‌است که دیدگاه‌های خاصی از شما به ما می‌رسد؛ شنیده‌ایم که خطاهای او را برمی‌شمایید و به تصحیح آنها می‌پردازید و بعضی آرا و نظراتش را مخدوش می‌سازید!

خواسته وی را برآوردم و با استعانت از خدای سبحان، در مسجد پیامبر ﷺ تصمیم گرفتم به نگارش این رساله دست‌یازم و از آنجاکه در این مکان آغاز شد و در آن پایان یافت و به سامان رسید، آن را «الدرر النبویه فی نقد آراء فلسفیه» (مرواریدهای نبوی در نقد آرای فلسفی) نامیدم.

از پروردگار متعال مسئلت دارم مرا از کسانی قرار دهد که آثار عترت پاک پیامبر ﷺ را پی‌می‌جویند و راه آنان را می‌پیمایند و به راهنمایی آنها هدایت می‌یابند.
باری، این رساله، دارای دو مقدمه و سه فصل است.